

State policy of Ukraine in the field of the information security of person, society, state

---

УДК 659.4:327.88

КНЯЗЄВ Сергій Олександрович

ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Постановка проблеми. Агресивна політика Російської Федерації, спрямована на порушення територіальної цілісності, дестабілізацію ситуації в Україні, реалізується з використанням різноманітного арсеналу заходів. Серед них сьогодні слід звернути особливу увагу на деструктивний інформаційний вплив, що пов'язаний із маніпулюванням свідомістю, зокрема й свого населення.

Так, у Стратегії національної безпеки Російської Федерації 2015 року, прийнятій одразу після здійснення РФ анексії Криму та провокування й підтримання воєнної агресії на сході України, міститься спроба виправдання своїх агресивних дій звинуваченням США та ЄС у підтримці «антиконституційного державного перевороту в Україні», що, на думку російських владних кіл, і призвів до глибокого розколу в українському суспільстві та виникнення збройного конфлікту. Право вибору українським народом європейського вектору розвитку навіть не розглядається [13].

Пізніше відбувається зміна тематики деструктивного інформаційного впливу з боку Російської Федерації і робиться спроба руйнації історичної ідентичності українського народу, заперечення української державності тощо.

У новій редакції Стратегії національної безпеки Російської Федерації наголошується на необхідності зміцнення «братніх зв'язків» між російським та українським народами, використовуються ідеологічні кліше «руський мир», «один народ» при визначенні відносин між Росією та Україною, а також поділу на «хороший народ» та «погане керівництво» України [13].

На зростаючий деструктивний інформаційний вплив із боку Російської Федерації та проблеми інформаційної безпеки держави було спрямовано увагу й у вітчизняній Стратегії національної безпеки України 2020 року.

Зокрема зазначається, що РФ, використовуючи інформаційну «зброю», намагається впливати на внутрішньополітичну ситуацію, підживлює сепаратистські настрої. Крім того, застосування деструктивної пропаганди як ззовні, так і всередині України спрямовано на поглиблення суспільних суперечностей, розпалювання ворожечі, провокування конфліктів, підірив суспільної єдності. Разом із тим, відсутність в Україні цілісної інформаційної політики, слабкість системи стратегічних комунікацій ускладнюють нейтралізацію цих загроз [2].

Саме тому для України, як суверенної і незалежної держави, серед

Державна політика України у сфері забезпечення інформаційної безпеки людини, суспільства, держави

можливих заходів протидії зовнішній агресії, особливо з боку Російської Федерації, одним із найважливіших є забезпечення інформаційної безпеки держави в контексті національної безпеки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розглядало різні аспекти, пов'язані з дослідженням інформаційної безпеки держави, багато науковців, серед яких варто виділити: М. Дзюбу, О. Довганя, Я. Жаркова, І. Замаруєва, В. Лагодіну, Я. Малика, М. Онищука, М. Присяжнюка, Н. Тарасенко, І. Тацишина, Т. Ткачука, В. Шемчука, В. Ярмоленко та інших.

В. Шемчук інформаційну безпеку визначав як правовідносини, що виникають під час здійснення превентивних і захисних заходів в інформаційному середовищі людини, суспільства та держави [12].

На думку Я. Малика, до пріоритетних напрямів забезпечення інформаційної безпеки України належать: створення законодавчої та нормативної бази; удосконалення та розвиток державної інформаційної інфраструктури щодо вимог інформаційної безпеки України; удосконалення системи освіти, навчання та виховання з урахуванням вимог інформаційної безпеки України та Закону України «Про державну мову»; розробка міжрегіональних, державних та міждержавних програм розвитку системи інформаційної безпеки України [9].

В. Лагодіна, розглядаючи національну безпеку як зміст і мету державної політики України, зазначала, що оптимізація державотворення і трансформаційних процесів у суспільстві неможлива без чіткої стратегії

забезпечення національної безпеки на перспективу [8].

Автори спільної праці «Інформаційна безпека особистості, суспільства, держави» (2008 р.) констатували, що в сучасному суспільстві одним з основних джерел загроз національній безпеці держави стали «нетрадиційні», зокрема інформаційні війни, які деякі країни розглядають як найефективніший засіб забезпечення своїх національних інтересів [7].

Ураховуючи динаміку загроз в інформаційній сфері, необхідним є проведення досліджень із метою з'ясування особливостей становлення та правового врегулювання інформаційної безпеки в Україні в контексті національної безпеки.

Метою статті є дослідження інформаційної безпеки України в контексті національної безпеки.

Виклад основного матеріалу. Невід'ємною функцією кожної держави є формування виправданої, виваженої, реально здійснюваної, ефективно консолідуючої політики національної безпеки, яка спрямована на гарантування на всіх її рівнях сприятливих умов для життя і продуктивної діяльності своїх громадян, державних інституцій, захист життєво важливих інтересів людини, суспільства й держави від зовнішніх та внутрішніх загроз.

Без вироблення цілісної державної політики у сфері національної безпеки України та забезпечення її реалізації неможливе вирішення проблем державотворення, створення ефективного механізму соціального захисту населення,

State policy of Ukraine in the field of the information security of person, society, state

---

стабілізації політичних процесів тощо [9].

Важливим кроком щодо формування політики національної безпеки в Україні можна вважати прийняття у 2003 році Закону України «Про основи національної безпеки України». У цьому законі визначались основні напрямки державної політики з питань національної безпеки, зокрема в інформаційній сфері, наголошувалось на необхідності забезпечення інформаційного суверенітету України. Серед загроз національним інтересам і національній безпеці України в інформаційній сфері вказувалися:

- розголошення інформації, яка становить державну та іншу, передбачену законом, таємницю;

- намагання маніпулювати суспільною свідомістю, зокрема, шляхом поширення недостовірної, неповної або упередженої інформації [4].

З метою впорядкування системи центральних органів виконавчої влади у сфері забезпечення інформаційного суверенітету у 2015 році утворюється Міністерство інформаційної політики України (згодом – Міністерство культури та інформаційної політики України). Ця структура стає головним органом в Україні, зокрема, з питань поширення суспільно важливої інформації в Україні та за її межами, а також забезпечення функціонування державних інформаційних ресурсів [5].

Пріоритетними напрямами діяльності визначаються:

- розробка стратегії інформаційної політики України та концепції інформаційної безпеки держави;

- координація діяльності органів влади в питаннях комунікації та поширення інформації;

- протидія інформаційній агресії з боку Росії [5].

З урахуванням положень Закону України «Про основи національної безпеки» у 2017 році затверджується Доктрина інформаційної безпеки України (далі – Доктрина). Метою Доктрини стало уточнення засад формування та реалізації державної інформаційної політики, насамперед щодо протидії руйнівному інформаційному впливу Російської Федерації в умовах розв'язаної нею гібридної війни [3].

Доктрина достатньо змістовно визначає:

- національні інтереси України в інформаційній сфері;

- актуальні загрози національним інтересам і національній безпеці України в інформаційній сфері;

- пріоритети державної політики в інформаційній сфері;

- механізм реалізації Доктрини [3].

Положення Доктрини спрямовані на забезпечення захисту українського суспільства від «агресивного інформаційного впливу Російської Федерації», а також на розвиток публічної дипломатії, зокрема культурної та цифрової; необхідність видалення руйнівної інформації з українського сегменту інтернету, квотування національного аудіовізуального контенту; захист права на вільний доступ до інформації, створення механізмів захисту від пропаганди тощо.

Державна політика України у сфері забезпечення інформаційної безпеки людини, суспільства, держави

Прийняття цієї Доктрини стало цілком логічним кроком протидії деструктивному інформаційному впливові з боку РФ.

Антиукраїнська пропаганда, відверті фейки, постановочні новинні сюжети, поширювані російськими медіа та соцмережами, особливо в період 2014–2017 років, істотно вплинули не лише на прихильників східного сусіда жителів Донбасу, а й на багатьох представників світового співтовариства. Інформаційні атаки набувають глобального характеру й отримують дедалі більше державне фінансування. Лише у 2016 році міжнародно трансльований телеканал Russia Today (RT), який поширює інформацію англійською, іспанською та арабською мовами, отримав 19 млрд рублів (307 млн дол. США) фінансування, а для державних ЗМІ Росія виділила 80,2 млрд рублів, що на 30 % більше порівняно з 2015 роком. Крім того, у Росії функціонує кілька науково-дослідних центрів, завдання яких полягає в інформаційній діяльності на територіях колишніх республік Радянського Союзу, зокрема України [11].

Разом із тим, варто погодитись із думкою багатьох вітчизняних експертів, що поява Доктрини інформаційної безпеки України і вступ її в дію ще не означає, що інформаційний простір України радикально та позитивно швидко зміниться. Проте очевидним позитивом є те, що в Україні деструктивний інформаційний вплив було визнано реальною загрозою. Прийняття Доктрини значно посилює позиції України в інформаційному протистоянні й створило умови

для подальшої розбудови відповідного законодавства як необхідної основи для ефективного подолання інформаційних загроз у контексті національної безпеки.

У 2018 році в нашій державі набув чинності Закон України «Про національну безпеку України», який замінив Закон «Про основи національної безпеки України» 2003 року.

Новий закон визначає основи та принципи національної безпеки і оборони, цілі й основні засади державної політики, що гарантуватимуть суспільству та кожному громадянину захист від загроз [1].

Безпосередньо в цьому законі визначаються та розмежовуються повноваження державних органів у сферах національної безпеки і оборони, створюється основа для інтеграції політики та процедур органів державної влади, інших державних органів, функції яких стосуються національної безпеки й оборони, сил безпеки та сил оборони. Запроваджується всеосяжний підхід до планування у сферах національної безпеки і оборони, забезпечуючи в такий спосіб демократичний цивільний контроль над органами та формуваннями сектору безпеки і оборони.

Відповідно до Закону України «Про національну безпеку України» повинні розроблятися і затверджуватися різні стратегії, доктрини, концепції та програми, якими визначаються цільові настанови й керівні принципи безпечної розбудови держави, а також напрями діяльності органів державної влади в конкретній обстановці з метою своєчасного виявлення, відвернення та нейтралізації

State policy of Ukraine in the field of the information security of person, society, state

---

реальних і потенційних загроз національним інтересам України [1].

На важливості прийняття Стратегії національної безпеки України тривалий час наголошували вітчизняні політики та науковці.

Зокрема, ще у 2007 році В. Лагодіна констатувала, що, на жаль, Україна ніколи не мала стратегії національної безпеки, як і чіткої геополітичної стратегії. Про такі стратегії можна говорити переважно у перспективі. Розроблення таких стратегій різного рівня є життєво необхідним для України, якщо вона хоче перетворитися з об'єкта геополітичних ігор великих держав у суб'єкт геополітики, урахувуючи складну систему інтересів різних країн і сучасний розклад сил – економічних, політичних, військових, духовних [8].

Прийнята у 2020 році Стратегія національної безпеки України (далі – Стратегія) є документом, що визначає актуальні загрози національній безпеці України й відповідні цілі, завдання, механізми захисту національних інтересів України та є основою для планування і реалізації державної політики у сфері національної безпеки [2].

Ключовою тезою Стратегії стало: «Безпека людини – безпека країни». Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека – найвища соціальна цінність в Україні. Реалізація цієї норми Конституції України – головна мета державної політики національної безпеки [2].

Пріоритетами національних інтересів України та забезпечення національної безпеки визначено:

- відстоювання незалежності та державного суверенітету;
- відновлення територіальної цілісності в межах міжнародно визнаного державного кордону України;
- суспільний розвиток, насамперед розвиток людського капіталу;
- захист прав, свобод і законних інтересів громадян України;
- європейська і євроатлантична інтеграція [2].

Слід брати до уваги те, що безпека будь-якої країни комплексно уособлює в собі всі важливі сфери життєдіяльності й розвитку людини, суспільства та держави. Її складовими виступають інформаційні, інтелектуальні, політичні, воєнні, економічні, екологічні й інші чинники. Місце та роль, а також пріоритет кожного з них визначаються обставинами, які реально складаються в певний проміжок часу всередині держави та навколо неї.

Тому цілком слушно, що Стратегія національної безпеки стала важливою основою для розроблення документів стосовно планування в різних сферах національної безпеки і оборони, що визначатимуть шляхи й інструменти її реалізації, зокрема таких, як:

- Стратегія людського розвитку;
- Стратегія воєнної безпеки України;
- Стратегія громадської безпеки та цивільного захисту України;
- Стратегія розвитку оборонно-промислового комплексу України;
- Стратегія економічної безпеки;
- Стратегія енергетичної безпеки;
- Стратегія екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату;

Державна політика України у сфері забезпечення інформаційної безпеки людини, суспільства, держави

- Стратегія біобезпеки та біологічного захисту;
- Стратегія інформаційної безпеки;
- Стратегія кібербезпеки України;
- Стратегія зовнішньополітичної діяльності;
- Стратегія забезпечення державної безпеки;
- Стратегія інтегрованого управління кордонами;
- Стратегія продовольчої безпеки;
- Національна розвідувальна програма.

Як видно з переліку, Стратегії інформаційної безпеки також відведено важливе місце серед інших сфер національної безпеки.

З березня 2021 року для громадського обговорення на офіційному сайті Міністерства культури та інформаційної політики було розміщено проєкт рішення Ради національної безпеки і оборони України «Про Стратегію інформаційної безпеки» [5].

Проєкт цієї Стратегії, як і згадана вище Доктрина, не передбачає норм прямої дії. Тобто, на підставі Стратегії не можна притягувати до кримінальної чи адміністративної відповідальності.

Запровадження реальних правових наслідків можливе на підставі подальшого прийняття спеціальних нормативно-правових актів: нових законів, постанов КМУ, рішень інших органів влади. У проєкті Стратегії, як і Доктрині, визначено основні засади й принципи, на яких мають базуватись унормовані рішення органів влади.

До таких органів влади проєкт Стратегії відносить: Раду національної

безпеки і оборони України, Кабінет Міністрів України, Службу безпеки України, розвідувальні органи України, Національну раду України з питань телебачення і радіомовлення.

Серед ключових загроз інформаційній безпеці в проєкті Стратегії визначено такі: збільшення кількості дезінформаційних кампаній, інформаційна політика Російської Федерації, низький рівень медіаграмотності громадян у поєднанні зі стрімким поширенням цифрових технологій тощо.

Вперше пропонується ввести в офіційний обіг термін «інформаційна безпека України», що визначається як складова частина національної безпеки України, стан захищеності життєво важливих інтересів людини, суспільства і держави, при якому встановлюється ефективна система захисту і протидії нанесенню шкоди через поширення негативних інформаційних впливів, зокрема через координоване поширення недостовірної інформації, негативні наслідки застосування інформаційних технологій, несанкціоноване розповсюдження, використання й порушення цілісності, конфіденційності та доступності інформації.

Вже у вересні 2021 року Кабінет Міністрів України схвалив Стратегію інформаційної безпеки України. Стратегія набере чинності після ухвалення Радою національної безпеки і оборони та затвердження відповідного рішення Указом Президента України.

Висновки. Вітчизняна політика інформаційної безпеки держави визначається пріоритетністю національних інтересів, системою небезпек і загроз та повинна здійснюватися

State policy of Ukraine in the field of the information security of person, society, state

---

через реалізацію відповідних доктрин, стратегій, концепцій і програм в інформаційній сфері згідно з чинним законодавством.

Аналіз вітчизняної законодавчої бази, сучасних наукових праць дає змогу дійти висновку, що реалізація політики інформаційної безпеки держави здійснюється в контексті національної безпеки. Вдосконалення правових та організаційних механізмів управління інформаційною безпекою держави можливе шляхом:

- подальшого розвитку законодавства з питань національної безпеки;
- розроблення та впровадження національних стандартів і технічних

регламентів застосування інформаційно-комунікаційних технологій, гармонізованих із відповідними європейськими стандартами;

– впровадження загальнодержавної системи визначення та моніторингу рівня захищеності національних інтересів у різних сферах життєдіяльності та врахування реальних і потенційних загроз інформаційній безпеці держави;

– інтелектуально-кадрового та ресурсного забезпечення;

– приведення законодавства з питань захисту різних видів інформації з обмеженим доступом до європейських стандартів тощо.

Список використаних джерел

1. Про національну безпеку України : Закон України. *Офіційний вісник України*. 2018. № 55. Ст. 1903.
2. Про затвердження Стратегії національної безпеки України : Указ Президента України від 14.09.2020 № 392/2020. *Офіційний вісник України*. 2020. № 75. Ст. 2377.
3. Про затвердження Доктрини інформаційної безпеки України : Указ Президента України від 25.02.2017 № 47/2017. *Офіційний вісник України*. 2017. № 20. Ст. 554.
4. Про основи національної безпеки України : Закон України. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 39. Ст. 351.
5. Офіційний сайт Міністерства культури та інформаційної політики України. URL: <https://mkip.gov.ua> (дата звернення: 12.11.2021).
6. Волошин О. Стратегія інформаційної безпеки – 2025: що зміниться у сфері цифрових прав / Digital Security Lab. URL: <https://dslua.org/publications/stratehiia-informatsiynoi-bezpeky-2025-shcho-zminytsia-u-sferi-tsyfrovyykh-prav/> (дата звернення: 12.11.2021).
7. Жарков Я. М., Дзюба М. Т., Замаруєва І. В. та ін. Інформаційна безпека особистості, суспільства, держави : підручник. Київ : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. 274 с.
8. Лагодіна В. Національна безпека як зміст і мета державної політики України. *Правова інформатика*. 2007. № 2(14). С. 69–76.
9. Малик Я. Інформаційна безпека України: стан та перспективи розвитку. *Ефективність державного управління*. 2015. Вип. 44. С. 13–20.
10. Сафаров А. Аналіз Стратегії інформаційної безпеки в порівнянні з чинною Доктриною інформаційної безпеки / Інститут масової інформації. URL: <https://imi.org.ua/monitorings/analiz-strategiyi-informatsiynoi-bezpeky-v-porivnyanni-z-chynnoyu-doktrynoyu-informatsiynoi-bezpeky/> (дата звернення: 12.11.2021).

Державна політика України у сфері забезпечення інформаційної безпеки людини, суспільства, держави

---

11. Тарасенко Н. Доктрина інформаційної безпеки України в оцінках експертів. *Резонанс*. 2017. № 18. С. 3–14. URL: <http://nbuviap.gov.ua/images/rezonans/2017/rez18.pdf> (дата звернення: 12.11.2021).

12. Шемчук В. В. Інформаційна безпека та інформаційна оборона в контексті розвитку вітчизняної доктрини й законодавчої основи. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*. Серія: юридичні науки. 2019. Т. 30 (69). № 4. С. 31–37.

13. Ярмоленко В. В. Щодо нової редакції стратегії національної безпеки Російської Федерації / Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosyny/shchodo-novoyi-redaktsiyi-stratehiyi-natsionalnoyi-bezpeky> (дата звернення: 12.11.2021).

Рецензенти:

доктор педагогічних наук, професор
Г. Артющин,
кандидат технічних наук,
В. Бровко

Аннотація. В статті розглядаються питання, пов'язані з дослідженням сучасних поглядів на сутність інформаційної безпеки України в контексті національної безпеки.

Проведено аналіз особливостей національного нормативного регулювання складових інформаційної безпеки України, виділено сучасні тенденції та загрози.

За результатами дослідження запропоновано ряд заходів, спрямованих на протидію загрозам інформаційної безпеки України, а також подальше нормативно-правове регулювання в контексті національної безпеки.

Ключові слова: національна безпека, інформаційна безпека.

Abstract. The article discusses issues related to the study of contemporary views on the essence of Ukraine's information security in the context of national security.

The analysis of the peculiarities of the domestic normative regulation of the components of information security of Ukraine has been carried out, the current trends and threats have been highlighted.

Based on the results of the study, a number of measures have been proposed to counteract threats to information security in Ukraine, as well as further legal regulation in the context of national security.

Key words: national security, information security.